

Prof. Dr. Toğrul İSMAYIL,
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı

Kafkasya'da Barışın ve Ekonomik Gelişimin Bir Örneđi: Türkiye-Azerbaycan İşbirliği

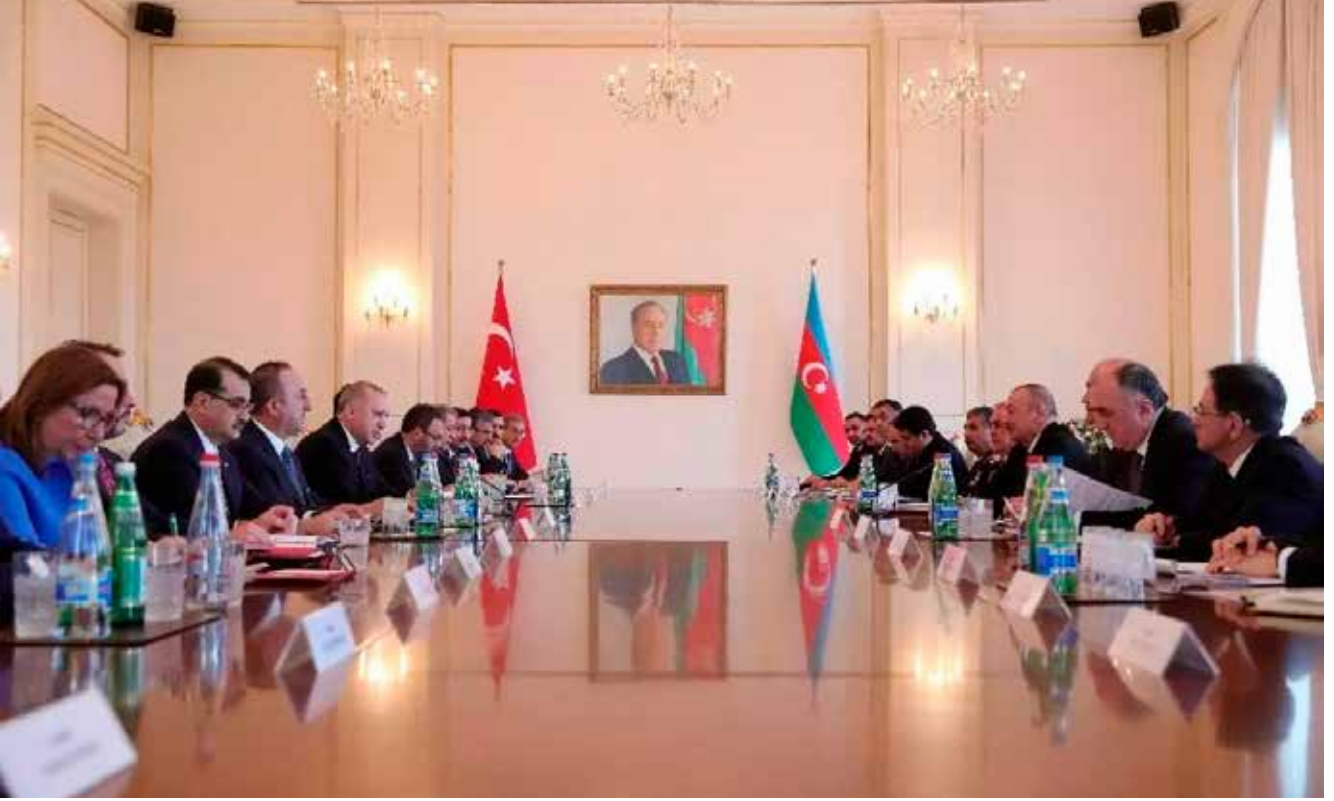
Türkiye'nin Azerbaycan ile ilişkileri çok yönlü ve stratejik seviyede olduğunu söyleyebiliriz. İkili ilişkilerin temel itici güçlerinden biri yoğun yüksek düzey temaslardır. Türkiye'de Devlet Politikaları görev alındıktan hemen sonra veya sembolik önem taşıyan gelişmelerin ardından birbirlerinin ülkelerini zi-

yaret etmek gelenek hâline gelmiştir. İkili ilişkileri daha da güçlendirmek amacıyla 2010 yılında Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi mekanizması Başkanlık düzeyinde kurulmuştur. Azerbaycan ile birlikte kurulan Türkiye - Azerbaycan - Gürcistan, Türkiye - Azerbaycan - Kazakistan ve Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan üçlü

toplantıları, bölgesel istikrar, barış ve refaha katkıda bulunan önemli mekanizmalardır. Türkiye-Azerbaycan-Gürcistan ve Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan üçlü toplantıları Başkan düzeyine yükseltilmiştir. Diplomatik ilişkilerin kurulduğu 30 yıl boyunca Türkiye-Azerbaycan işbirliğinin oluşması ekonomik çıkarlar üzerinden başlamış ve öncelikle her 2 ülkenin ulusal çıkarlarına hizmet etmektedir. Öyle ki, Azerbaycan'ın hidrokarbon rezervlerine sahip olması, Türkiye'nin ise iç enerji talebi ve bölgesel kavşak olma yolunda ilerlemesi bu işbirliğinin doğal temellerini oluşturmaktadır. Ortak enerji ve ulaşım koridorlarının oluşturulması bu yaklaşımı hem de tarihî zarurete dönüştürmüştür. Nitekim, birkaç yıl önce en önemli olaylardan biri, bölgeye hem istihdam hem de ticari açıdan canlılık getirecek, enerji sektöründeki Bakü-Tiflis-Ceyhan ve Bakü-Tiflis-Erzurum projelerinden sonra Azerbaycan, Türkiye ve Gürcistan'ın gerçekleştirdiği Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu hattı üçüncü büyük proje olarak tarihte yerini almasıdır. İlk etapta hattın yıllık 1 milyon yolcu ve 6.5 milyon ton yük taşınabilecek. Kapasitenin 2034 yılına kadar 3 milyon yolcu ve 17 milyon ton yüke çıkartılması planlanıyor. Türkiye ile Asya, Kafkasya ve Avrupa ülkeleri arasında, Bakü-Tiflis-Kars demiryolu bağlantısıyla yıllık 50 milyon tona ulaşacak uluslararası taşıma potansiyeli ortaya çıkacak. Türkiye ile Merkezi Asya ülkeleri arasındaki mevcut yük trafiğinin

de büyük ölçüde bu hatta kayması öngörülen BTK demiryolunun, bölgedeki taşıma koridorlarına önemli bir alternatif oluşturacağı, projenin ortağı Türkiye ise BTK ve Marmaray ile birlikte Çin- Avrupa demiryolu trafiğinde önemli bir rol üstlenmektedir. Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi'nin (TANAP) tamamlanması ile birlikte, Kafkaslar ve Merkezi Asya'dan gelen ürünlerin Türkiye'nin batısına sevkini sağlayarak, bölgeye daha büyük ekonomik refah getirecek birbiriyle ilişkili gelişmelerin bir parçası olarak görülebilir. TANAP; Azerbaycan, Kazakistan ve Türkmenistan doğal gazının Batı pazarlarına ulaşması için yeni bir yol sunmaktadır. Bağımsızlık yılları boyunca ikili ilişkiler siyasi, ekonomik, enerji, ulaşım ve güvenlik-savunma alanlarını kapsayabilmiştir. Şimdiye kadar devlet başkanları, dışişleri, savunma ve ekonomi bakanları arasında ayrı ayrı görüşmeler yapılmıştır. Azerbaycan- Türkiye arasında yapılan ortak askerî tatbikatlar ise ikili işbirliğinin zirvesi olarak kabul edilebilir. Nitekim, bu konuda kabul edilen anlaşmalar Türkiye'nin Azerbaycan (Gürcistan'ı da içine alarak) ile birlikte Kafkasya'da güvenlik sistemleri içinde yer alması, bölgede güvenlik endişelerin azaltılması askerî alanda işbirliğini arttırarak sürdürmesi ve gerektiğinde ekonomik politikalarla da desteklenmesi bölgedeki millî hedeflerinin elde etmesine büyük katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin Güney Kafkasya - Orta Asya Politikası Kafkasya'da kalıcı

barış ve istikrarın tesisi Türkiye'nin dış politika öncelikleri arasındadır. Türkiye'nin Merkezi Asya'ya kesintisiz açılması Kafkaslarda barış ve istikrar ortamının tesisine bağlıdır. Kafkasya'da Azerbaycan ile Ermenistan arasında ve Gürcistan dâhilinde yaşanan İhtilaflar Türkiye'ye doğrudan ilgilendirmektedir. Ermenistan'ın yürüttüğü dış politika Türkiye'nin Ermenistan ile kurabileceği ilişkileri açısından handikaplar doğurmaktadır. Türkiye önyargısız bir şekilde Ermenistan ile ilişkilerini geliştirmek arzusundadır. Ancak Ermenistan'ın "sözde soykırım" politikasına angaje olması ve Azerbaycan ile kalıcı barış anlaşmasının imzalanmasını geciktirmesi bu konuda yapabilecek açılımların oldukça sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Gerek Karadeniz Ekonomik İşbirliği çerçevesinde, gerek Kafkasya boyutunda ülkeler arasındaki işbirliğinin, ticaretin, mal, insan ve sermaye hareketlerinin, bölgede ortak refaha ulaşılmasında ve barış ve istikrarın yerleşmesinde önemli bir rolü olacaktır. Ancak bunun gerçekleşebilmesi öncelikle uluslararası hukuk ve meşruiyet dışında hareketlere son verilmesi ile mümkündür. Ayrıca, Türkiye, Ermenistan ile iyi komşuluk ilişkileri kurma taahhüdünü göstermek için, Türkiye ile Ermenistan arasındaki güvenin yeniden tesis edilmesine yardımcı olmak için sayısız tek taraflı güven imkânı önlemleri sundu ve hala da sunmaktadır. Bununla birlikte, ben-

zer bir yapıcı yaklaşım Ermeni tarafında görülmemektedir. Öte yandan, Türkiye Dışişleri Bakanlığının resmî açıklamasına göre, Ermenistan-Azerbaycan ilişkilerinde herhangi bir iyileşmenin olmaması hâlinde, yalnızca Türkiye - Ermenistan normalleşme süreci içerisinde elde edilecek herhangi bir ilerleme yetersiz kalacak ve kalıcı ve sürdürülebilir olmayacaktır.

Ermenistan tarafından işgal edilmiş Azerbaycan topraklarının geri alınmasında Türkiye'nin rolü büyük olmuştur. Türkiye, Ermenistan ile sınırlarını kapalı tutmuş ve Ermeni ordusunun Azerbaycan topraklarından çıkmadığı sürece sınırların açılmayacağını sürekli belirtmiştir. Türkiye Karabağ sorununun çözümünde her zaman Azerbaycan'ın yanında olduğunu ifade etmiştir. 2020 yılında yaşanan 44 günlük Vatan Savaşının kazanılmasında Türkiye'nin siyasi ve diplomatik desteği ile beraber, Azerbaycan ordusunda etkin kullanılan Türk savunma sanayi ürünlerinin de büyük katkısı olmuştur. 1918 yılında Azerbaycan tarihinde derin iz bırakmış Kafkas İslam Ordusu ve Nuri Paşa ile Azerbaycan'ın yanında olan Türkiye, bir asır sonra da Azerbaycan-Ermenistan savaşında Azerbaycan'ı yalnız bırakmamıştır. Buna karşılık Azerbaycan tarafı kendi şehirlerinde, cadde ve sokaklarında dalgalanan Türk bayrakları ile Türkiye'ye olan sonsuz sevgilerini göstermişler.

Türkiye-Azerbaycan ekonomik ilişkilerinin stratejik boyutu

Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinde çok boyutluluğun önemli yönlerinden birini de ikili ve çoklu ekonomik ilişkiler teşkil ediyor. İkili ekonomik ilişkilerde karşılıklı olarak yapılan yatırımlar ve ikili ticaret hacmi tam arzulan düzeyde olmasa da hem bağımsızlığın ilk yıllarına kıyasla ciddi bir artışın yaşanması hem de son yıllarda kurumsallaşma düzeyinin yükseltilmesi geleceğe daha olumlu bakmamıza olanak sağlıyor.

Türkiye'nin Azerbaycan'da petrol dışı sektörlerde, Azerbaycan'ın ise Türkiye'de enerji sektöründeki yatırımlar, ülkelerimiz arasında imzalanan stratejik ortaklık ve karşılıklı yardıma ilişkin anlaşmalarla birlikte ikili ilişkiler tüm alanlarda olduğu gibi ekonomik alanda da farklı bir boyuta taşınmaktadır. Uluslararası ilişkiler sisteminde ağırlığı giderek artan ekonomik faktör Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinin de en önemli yönlerinden birini teşkil etmektedir. Ekonomik faktör iki ülke arasında genelde olumlu niteliği ile dikkat çekmiş, bazı dönemlerde ise kısa süreli gerginliklere neden olmuştur. Özellikle 1990'ların sonunda ve 2000'lerin başında ekonomiyle ilgili konularda karşılıklı yüksek beklentiler zaman zaman yerini karşılıklı eleştirilere bırakmış, fakat 2000'li yılların ikinci yarısından itibaren ekonomik ilişkilerde olumlu bir tablo ön plana çıkmaya başlamıştır. İki ülke arasında

Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yardım Anlaşması'nın imzalanması Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi'nin kurulması ilişkilerin diğer yönleri ile beraber ekonomik ilişkilerin de geliştirilmesine katkısı oldukça büyüktür.

Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ekonomik ilişkiler, tarihsel, kültürel ve siyasi bağların yanı sıra stratejik öneme sahip unsurları da içermektedir. İki ülke arasındaki işbirliği, özellikle enerji, ulaştırma, ticaret ve yatırım alanlarında yoğunlaşmakta olup, bu ilişkiler stratejik ortaklık düzeyine ulaşmıştır. Bu bağlamda Türkiye-Azerbaycan ekonomik ilişkilerinin stratejik boyutlarını aşağıdaki ana başlıklarda özetleyebiliriz:

1. Enerji İş Birliği.

Enerji, Türkiye-Azerbaycan ilişkilerinin en önemli unsurlarından biridir. Azerbaycan'ın enerji kaynaklarının Türkiye ve Avrupa pazarlarına ulaştırılmasında stratejik işbirliği projeleri hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda öne çıkan projeler şunlardır:

Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Petrol Boru Hattı: Azerbaycan petrolünün Hazar Denizi'nden Türkiye'nin Akdeniz kıyısındaki Ceyhan limanına ve oradan da dünya pazarlarına taşınmasını sağlamaktadır.

Bakü-Tiflis-Erzurum (BTE) Doğal Gaz Boru Hattı: Azerbaycan doğal gazının Türkiye'ye ve buradan da Avrupa'ya sevkiyatını gerçekleştirir.

SOCAR Türkiye Petrol Tic. AŞ 2021 yılında Türkiye'nin en büyük 10 ihracatçı firması arasında yer aldı.

TANAP (Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı): Azerbaycan'ın Şahdeniz sahasından çıkarılan doğal gazın Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınması amacıyla yapılmıştır. Türkiye için enerji arz güvenliği sağlarken, Azerbaycan için Avrupa'ya enerji ihraç etme kapasitesini artırmaktadır.

SOCAR Türkiye Yatırımları: Azerbaycan'ın devlet petrol şirketi SOCAR, Türkiye'deki en büyük doğrudan yabancı yatırımcılardan biridir. Petkim Petrokimya, STAR

Rafineri gibi projelerle Türkiye'de önemli yatırımlara sahiptir.

2. Ulaştırma ve Lojistik

Ulaştırma projeleri, iki ülkenin stratejik konumlarını daha etkin kullanmalarını sağlamaktadır:

Bakü-Tiflis-Kars (BTK) Demiryolu Hattı: Türkiye ile Azerbaycan arasında demir yolu taşımacılığı açısından önemli bir koridor oluşturur. Bu hat, Asya ile Avrupa ara-

sında bir köprü işlevi görerek iki ülke arasındaki ticaretin ve lojistik iş birliğinin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır.

Hazar Geçişli Orta Koridor: Çin'in Kuşak ve Yol Girişimi ile bağlantılı olarak, Hazar Denizi üzerinden geçen bu koridor, Türkiye ve Azerbaycan'ın Asya ile Avrupa arasında lojistik bir köprü kurmasını sağlayan önemli bir projedir.

3. Ticaret ve Ekonomik İş Birliği

İki ülke arasındaki ticaret hacmi yıllar içinde artış göstermiştir. Türkiye, Azerbaycan'ın en büyük ticaret ortaklarından biridir. Türkiye'den Azerbaycan'a ihraç edilen başlıca ürünler arasında inşaat malzemeleri, makine ve ekipmanlar, gıda ve tekstil ürünleri yer alırken, Azerbaycan'dan Türkiye'ye daha çok enerji kaynakları (petrol ve doğalgaz) ithal edilmektedir.

Ticaret Hacmi: Türkiye ile Azerbaycan arasında 2023 yılı itibarıyla yıllık ticaret hacmi yaklaşık 5 milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. İki ülke, bu rakamı 15 milyar dolara çıkarmayı hedeflemektedir.

Serbest Ticaret ve Yatırım Teşvik Anlaşmaları: Türkiye ve Azerbaycan arasında çeşitli serbest ticaret ve yatırım teşvik anlaşmaları bulunmaktadır. Bu anlaşmalar, iki ülke arasında ekonomik ilişkilerin daha da güçlenmesini ve yatırım ortamının iyileşmesini sağlamaktadır.

4. Stratejik Ortaklık ve Karşılıklı Yatırımlar

İki ülke arasında stratejik ortaklık çerçevesinde önem-

li yatırımlar yapılmaktadır. SOCAR'ın Türkiye'deki yatırımları, Azerbaycan'ın Türkiye'deki ekonomik etkisini güçlendirmekte, Türkiye'deki yatırımcılar da Azerbaycan'da çeşitli projelerde yer almaktadır. Enerji, altyapı, inşaat ve sanayi sektörlerinde büyük çaplı karşılıklı yatırımlar söz konusudur.

5. Savunma Sanayii İş Birliği

Savunma sanayiinde de Türkiye ile Azerbaycan arasında önemli bir iş birliği bulunmaktadır. Türkiye'nin savunma sanayi ürünleri, özellikle insansız hava araçları (İHA ve SİHA), zırhlı araçlar ve elektronik harp sistemleri, Azerbaycan tarafından aktif olarak kullanılmaktadır. Bu alanda geliştirilen iş birliği, iki ülkenin savunma sanayii kapasitesini artırmakta ve bölgesel güvenlik açısından stratejik bir boyut kazandırmaktadır.

6. Karşılıklı Stratejik Anlaşmalar ve Kurumsal Yapılar

Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyi: İki ülke arasındaki en üst düzeyde iş birliği mekanizması olarak kurulmuştur ve düzenli olarak toplanarak çeşitli alanlarda anlaşmalar imzalanmakta ve iş birliği fırsatları değerlendirilmektedir.

Ortak Yatırım Fonu: Türkiye ve Azerbaycan arasında ortak yatırımları finanse etmek amacıyla çeşitli fonlar ve yatırım mekanizmaları oluşturulmuştur. Bu fonlar aracılığıyla özellikle Kafkasya, Orta Asya ve Afrika gibi üçüncü ülkelerde ortak projelere yatırım yapılmaktadır.

Şuşa Beyannamesi'nin imzalanması Azerbaycan-Türkiye ilişkilerini yeni bir düzeye yükseltti

7. Geleceğe Dönük Perspektifler

Zengezur Koridoru: Karabağ Savaşı sonrası gündeme gelen Zengezur Koridoru, Türkiye ile Azerbaycan'ı kara yolu ile daha kısa bir mesafede birbirine bağlayacak ve ulaşım, ticaret ve lojistik alanlarında büyük bir potansiyel sunacaktır.

Enerji ve Dijital Dönüşüm Projeleri: Yenilenebilir enerji kaynakları ve dijital dönüşüm projelerinde iş birliği, iki ülkenin geleceğe yönelik stratejik ortaklıklarını güçlendirme potansiyeline sahiptir.

Sonuç itibarıyla şunu belirtmemiz doğru olacaktır, Türkiye-Azerbaycan ekonomik ilişkileri, enerji ve ulaşım alanındaki stratejik projeler ve karşılıklı yatırımlarla derinleşmekte ve çeşitlenmektedir. İki ülke arasındaki bu stratejik iş birliği, sadece ikili ekonomik ilişkiler açısından değil, bölgesel ve küresel ekonomi-politik dengeler açısından da önemli bir etkiye sahiptir.

Türkiye, Azerbaycan'ın en büyük ikinci ekonomik ortağıdır. Türkiye, Azerbaycan'ın toplam ithalat hacminin yüzde 15'ini gerçekleştirdiği Rusya'nın ardından ikinci sırada yer alırken, ithalat değeri 2019 yılında 1,6 milyar dolara ulaştı. İhracat açısından ise Türkiye, 2,55 milyar değeriyle İtalya'dan sonra Azerbaycan'ın ikinci ihracatçı ülkesi konumundadır.

2020 istatistiklerine göre Azerbaycan'ın nüfusu yaklaşık 10 milyona ulaştı. Başta makine ve teçhizat ürünleri,

gıda maddeleri, maden ve kimyasallar olmak üzere ihtiyaçlarını temin etme açısından büyük bir ithalatçı ülke olarak kabul edilmektedir. Petrol ve gaz gibi enerji kaynaklarının keşfi kişi başına düşen gelirden artışa ve ithalat hacminde önemli bir yükselişe yol açarak, ülkeyi ihracat için verimli bir zemine haline getirdi. Türkiye, Azerbaycan ile ticaret alışverişini genişletmek için tarihi ilişkilerin ve karşılıklı ulusal bağımlılığın kökenini kullanıyor. 2019 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev 15 milyar dolarlık ticaret anlaşması imzaladı. Onu da belirtelim ki, geçtiğimiz sene toplam ticaret hacmimiz ilk defa 7,5 milyar dolar seviyesini yakaladı ve böylelikle, Türkiye önümüzdeki yıllarda Azerbaycan'ın ilk ticaret ortağı haline gelebilir.

Azerbaycan Devlet Gümrük Komitesinin paylaştığı yıllık verilere göre Türkiye, İtalya'nın ardından Azerbaycan ile en fazla ticarete bulunan ikinci ülke oldu. Azerbaycan, İtalya ile 15,68 milyar dolarlık, Türkiye ile 7,65 milyar dolarlık ticaret hacmine ulaştı.

Türkiye, Rusya'dan sonra en fazla ithalat yaptığı ülkedir. Türkiye 2021 yılında Azerbaycan'a 1,8 milyar 37 dolarlık ihracat yaparken, Azerbaycan'dan 2,8 milyar dolarlık ithalat yapmıştır. İkili ticaret büyüklüğünün 2 milyar doları aştığı Azerbaycan, Türkiye'nin en büyük 39. ticari partneri konumundadır.

Türkiye, Azerbaycan ekonomisine şu ana kadar yaklaşık 11 milyar dolar yatırım yaparken, Azerbaycan'ın Türkiye'deki yatırımlarının 20 milyar dolar civarındadır. En önemlisi petrol, gaz ve petrokimya sektöründe faaliyet gösteren kamu kuruluşu SOCAR başta olmak üzere Türkiye'de faaliyet gösteren Azerbaycan şirketlerinin sayısı 2 bin 467'ye olmuştur. Azerbaycan'da yatırım yapan Türk şirketlerinin sayısı ise 3 bin 400'e ulaşırken, bu firmaların çoğu inşaat ve dokuma alanında faaliyet göstermektedir.

ŞUŞA BEYANNAMESİ ve ekonomik ikili ilişkilerin geleceği

Türkiye ile Azerbaycan arasında 15 Haziran 2021 tarihinde imzalanan ŞUŞA BEYANNAMESİ ikili ilişkileri Stratejik boyuttan Müttefiklik İlişkileri boyutuna çıkarmıştır. Bu beyannameden hareketle her iki ülke, ticari-ekonomik ilişkilerde ulusal ekonomilerinin ve ihracatın çeşitlendirilmesi, aynı zamanda geleceğe dönük alanlarda ortak üretimin oluşturulması, yatırım alanındaki işbirliğinin karşılıklı faydalı gelişimi için daha elverişli ortamın geliştirilmesi yönünde çabalarını yoğunlaştıracaklarını belirtmişler. Bu hususta, Türkiye ve Azerbaycan ürünlerin serbest dolaşımının sağlanması mekanizmalarının oluşturulması yönünde gerekenleri yapacakla-

rını ifade etmişler. Türkiye ve Azerbaycan, bölgenin ve Avrupa'nın enerji güvenliğine katkı veren, doğal gaz kaynak ve güzergâh çeşitlendirmesi sağlayan stratejik Güney Gaz Koridorunun hayata geçirilmesinde Türkiye ve Azerbaycan'ın öncü rolünü bir daha ortaya koymuş, Güney Gaz Koridorunun etkili biçimde kullanılması ve daha da geliştirilmesine yönelik çabaları koordineli şekilde sürdüreceklerini belirtmişler. Her iki kardeş ülke ayrıca küresel enerji sektöründeki gelişmeleri de dikkate alarak, bölgenin enerji arz güvenliğinin pekiştirilmesini teminen elektrik alanında da bölgesel işbirliğine katkı sağlayacak çabaların artırılarak sürdürülmesi konusundaki niyetlerini ortaya koydular. İki ülke topraklarından geçen Doğu-Batı/Orta uluslararası ulaştırma koridorunun rekabet kabiliyetinin artırılması amacıyla karşılıklı işbirliği daha da pekiştirecektir. Türkiye ve Azerbaycan akıllı ulaşım sistemleri teknolojilerinden istifade ederek, uluslararası ulaştırma koridorlarının Türkiye ve Azerbaycan bölgelerinde transit-ulaştırma potansiyelini daha da geliştirmek için gereken adımları atmaktadırlar. En önemli konulardan biri ise, Türkiye ve Azerbaycan'ı birleştiren Azerbaycan Cumhuriyeti Batı rayonları ile Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti arasındaki koridorun (Zengezur Koridoru) açılması ve söz konusu koridorun devamı olarak Nahçıvan-Kars demiryolunun

Türkiye ve Azerbaycan Arasında Stratejik İşbirliği. Türkiye ve Azerbaycan, vergilendirme, veterinerlik ve yükseköğretim alanlarında önemli adımlar atmaya üzere üç ayrı anlaşma

Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattı ve diğer enerji projelerinin haritası

inşaatı meselesidir. Bu ise iki ülke arasındaki ulaştırma-iletişim ilişkilerinin yoğunlaştırılmasına önemli katkı sağlayacaktır.

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin mevcut seviyesinin genel bölgesel ve uluslararası barış ve istikrara katkıda bulunmakta olduğunu ifade edebiliriz. İkili ilişkilerin sadece iki ülkeye değil, aynı zamanda bölgeye barış ve istikrar getirerek, başta bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası toplumun huzur, barış ve çıkarlarına da hizmet edeceği de bir başka gerçekliktir.

Sonuç

Türkiye ve Azerbaycan'ın son dönemde başlattığı Merkezi Asya atağının "derinliğe" sahip olması kritik öneme sahiptir. Bu derinliğe ulaşabilmenin önkoşulu, atılan her adımın bir sonraki adımın hazırlayıcısı olmasını sağlayabilmektir. Mevcut durum ve koşullar göz önünde tutulduğunda Türkiye'nin bölgede etkisini istenilen seviyeye çekebilmesi için kısa, orta ve uzun vadeli Kafkasya ve Merkezi Asya gündeminin daha da aktif hale gelmesine ihtiyacı olduğu açıktır. Türkiye ile Azerbaycan arasında ilişkilerin kurumsallaşmasının gelişmesi AK Parti dönemine denk gelse de bununla birlikte yine aynı dönemde diğer Türk Cumhuriyetlerine yönelik Türk dış politikası iç siyasetten aşırı etkilenir hâle gelmiştir. Bölge ülkeleri ile

hâlâ istenilen seviyeye getirilemeyen ilişkilerin derinleştirilmesi için öncelikle yapılması gereken devletlerin görüşlerinin de dikkate alındığı planlı ve kapsamlı bir politika oluşturmaktır. Bunun yanı sıra, Türkiye Azerbaycan ile birlikte Merkezi Asya ve Kafkasya'da bulunan doğal kaynakların ülkesi üzerinden uluslararası pazarlara ulaştırılması gibi ekonomik politikalar uygulamayı hedeflemektedir. Ankara Bakü-Tiflis-Ceyhan boru hattı, TANAP gibi projeler içinde aktif bir katılımcı olarak, Azerbaycan ve Merkezi Asya'dan hidrokarbon enerji kaynaklarını Batı pazarlarına ulaştırılmasında kilit bir rol oynamaya çalışıyor. Petrol ve doğalgaz transit geçişine dayanarak, 1998'de bir Türkiye-Azerbaycan birliği şeklinde kurulan Azerbaycan'la bir yakınlaşma vardı. Azerbaycan ve Merkezi Asya ülkeleri ile bağlantı olarak İran ve Ermenistan ile geleneksel olarak gergin ilişkilerde olan Azerbaycan'ın stratejisi içinde Türkiye gittikçe daha çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle de, Türkiye, bu bölgede çok dikkatli davranmak zorundadır. Aynı zamanda, istikrarsızlık odağı (Balkanlar - Ortadoğu - Kafkaslar) arasında yer alan Türkiye, Amerikan ve Batı vektörünü takiben, Rusya ile ilişkileri de zorlaştırmak istemiyor. Açıkçası, Türkiye birikmiş siyasi ve jeostratejik potansiyelini gereksiz yere ve boşuna kullanmaya çalışmaktadır. Kafkasya ve Merkezi Asya bölgelerinde sıklıkla değişen koşullar ve durum açısından bakıldığında,

SU-25M - TUSAŞ Tarafından Modernize Edilen Azerbaycan Hava Kuvvetleri Uçağı (Fotoğraf Kaynağı - <httpswww.defenceturkey.com>)

Türkiye hükümeti çok hırslı olsa bile, aceleci ve düşünülmeden adımlardan kaçınmaya çalışacak. Bu nedenle, Türk hükümetinden bu yönde veya bu yönde keskin adımlar atılmasını beklemek doğru olmaz. En zor olan ise, Türkiye bölgede kendi stratejilerini korumak için ABD ve Rusya'nın çıkarları arasındaki manevra yapmak zorundadır. Bu stratejinin bir parçası olan Azerbaycan'ın aktif ekonomik ve siyasi faaliyetleri, Türkiye ile artan işbirliği, aynı zamanda, karmaşık olan bazı konularda Ankara'ya destek niteliği taşıyabilir. Uzun vadede Kafkasya ve Merkezi Asya bölgesinde yaşanan gelişmeleri tek başına ya da içinde bulunduğu ittifaklarla etkileyebilecek, yönlendirebilecek ya da engelleyebilecek nitelikte bir aktör olarak din, dil, ırk faktörlerinin pekiştirdiği pragmatist temellere dayanan rasyonel bir ilişki modeli oluşturmak hem Türkiye'nin, hem de Azerbaycan'ın amacı olmalıdır. Aksi hâlde atılan adımlar, büyük güç olma iddiasına rağmen her iki ülkenin dış politikasının dönemsel söylemlerinin konusu olmanın ötesine geçemeyecektir. Türkiye'nin Azerbaycan ve diğer Türk Cumhuriyetleri ile Türk Devletleri Teşkilatı çerçevesinde oluşturduğu bu rasyonel modeli sonuna kadar gerçekleştirebileceğini, bu fikrin sınırlarını ne kadar genişletebileceğini de zaman gösterecek. 🌟

KAYNAKLAR

1. Araz Aslanlı. Türkiye-Azerbaycan ekonomik ilişkileri stratejik boyutlar kazanıyor. <https://www.aa.com.tr/>

[tr/analiz/turkiye-azerbaycan-ekonomik-iliskileri-stratejik-boyutlar-kazaniyor/1698615](https://www.aa.com.tr/analiz/turkiye-azerbaycan-ekonomik-iliskileri-stratejik-boyutlar-kazaniyor/1698615)

2. Azerbaycan'ın Ekonomisi / T.C. Dışişleri Bakanlığı.
3. <https://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-ekonomisi.tr.mfa>
4. Toğrul İsmayil. Türkiye'nin Güney Kafkasya – Orta Asya Politikası. Türkiye'de Devlet Politikaları, Yayın yeri: Nobel Türkiye, Editör: Dr. Osman Açar ve Dr. Işıl Arpacı, Aralık 2018 ss.443-456
5. Aslanlı, A. (2018). TÜRKİYE-AZERBAYCAN EKONOMİK İLİŞKİLERİ. Yönetim ve Ekonomi Dergisi , 25 (1) , 15-27 . DOI: 10.18657/yonveek.396170
6. Türkiye - Azerbaycan İş Konseyi. <https://www.deik.org.tr/turkiye-avasya-is-konseyleri-turkiye-azerbaycan-is-konseyi>
7. Derman G. S., "Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinin Siyasi Ve Ekonomik Boyutları Ve Kamu Diplomasisi", TÜRKAV Kamu Yönetimi Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, cilt.2, sa.2, ss.123-240, 2022
8. Elnur Hasan Mikail, Alper Tazegül. Türkiye ile Azerbaycan Siyasi ve Ekonomik İlişkileri (1990-2005). IQ KÜLTÜR SANAT YAYINCILIK. 2012.
9. 2020 yılı Türkiye-Azerbaycan ticaret istatistikleri hakkında. <https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/azerbaycan/2020-yili-turkiye-azerbaycan-ticaret-istatistikleri-hakkinda>.